

Oog voor kwaliteit in het talenbeleid

Een interview met de onderwijsinspectie naar aanleiding van een onderzoek naar het talenbeleid in Vlaamse scholen

Door Mie Sterckx, CTO-medewerker

Scholen worden al sinds 2007 aangezet om met een actief en expliciet talenbeleid de taalvaardigheid van het Nederlands en de vreemdetalenkennis bij de leerlingen te verbeteren. Tijdens de doorlichtingen van december 2009 tot juni 2010 onderzocht de onderwijsinspectie het talenbeleid in de Vlaamse scholen. In het Jaarverslag van de inspectie verschenen onlangs de bevindingen van dit onderzoek.

Wouter Schelfhout, Martine Vranken en Jan Loosveld van de onderwijsinspectie stonden ons te woord.

Waarom vindt de inspectie het belangrijk dat scholen een talenbeleid hebben?

Taal is het draagvlak van alle leerprocessen. Of je als leerling beschikt over voldoende taalvaardigheid, bepaalt in sterke mate het verloop van je schoolloopbaan. Een van de belangrijkste functies van een talenbeleid is de talige aspecten van het leerproces te ondersteunen. Op die manier kan je dan bijdragen tot de realisatie van de curriculumdoelstellingen voor alle leerlingen. Talenbeleid vormt dus een belangrijk aspect van leerbegeleiding. Een bewuste en structurele aanpak van het talenbeleid, zowel uitgevoerd door leraren als aangestuurd door het schoolbeleid, dragen hiertoe bij. Scholen hebben hier dus een belangrijke verantwoordelijkheid.

Elke school staat ook voor de opdracht mee te werken aan het bereiken van de doelstellingen van de talennota, maar hoe ze dat doet, kan verschillend zijn van school tot school. Het is immers zo dat de kwaliteit van een talenbeleid afhankelijk is van een complex geheel van factoren en hun interactie. We opteren er dan ook voor om kwaliteit van talenbeleid te benaderen binnen een stimulerend en ontwikkelingsgericht perspectief. Deze genuanceerde benadering hielden we ook voor ogen bij het schrijven van onze verslagen. De inspectie kreeg van de overheid de opdracht om talenbeleid te onderzoeken en men verwacht van ons dat we met dit onderzoek bijdragen aan het verkrijgen van een goed zicht op het talenbeleid in de Vlaamse scholen en gefundeerde beleidsaanbevelingen doen. Tegelijkertijd hopen we dat het onderzoek scholen stimuleert om (verder) te werken aan een talenbeleid.

Uit het onderzoek blijkt dat 60 % van de scholen al gestart zijn met een talenbeleid, maar ook dat 40 % van de scholen nog geen talenbeleid hebben. Hoe kunnen scholen gemotiveerd en ondersteund worden om een effectief talenbeleid op te zetten of verder te ontwikkelen?

Zoals gezegd, scholen kiezen een aanpak die past bij hun eigenheid, maar ze moeten ook een aanpak kiezen waarmee ze de meeste kans hebben om de beoogde effecten te halen, rekening houdend met wat voor hun school de specifieke uitdagingen en troeven zijn. Daar ligt hun autonomie en tegelijk hun verantwoordelijkheid. Hieronder een aantal belangrijke motiverende en /of ondersteunende initiatieven op een rijtje, zonder exhaustief te kunnen zijn.

Belangrijk is dat de nodige tijd wordt uitgetrokken voor **de participatieve ontwikkeling van een brede visie op talenbeleid** die rekening houdt met de schooleigen context en input. Het is nodig dat leerkrachten zich goed bewust zijn van het belang van talenbeleid voor een voorspoedig leerproces van de leerlingen, zodat ze hierdoor gestimuleerd zouden zijn om de job als leraar en de eigen zorgtaken op de school vanuit een sterke professionele houding uit te voeren. In dat kader is het ook belangrijk om een slim professionaliseringstraject op te zetten. Dat gezamenlijke bewustwordingsproces zal daar al een belangrijk deel van uitmaken en vormt de nodige basis om als leraar 'goesting te krijgen in meer'. Dat 'meer' is dan: ervoor zorgen dat elke leraar voldoende geschoold is op vlak van talenbeleid, maar ook essentieel daarbij: ervoor zorgen dat deze professionalisering voldoende relevant en actueel is, rekening houdend met de soms sterk verschillende lesopdrachten van de leraren. De nascholing moet relevant en praktijkgericht zijn.

Hoe kunnen scholen dan gemotiveerd en ondersteund worden om dit uit te werken? Enerzijds is het belangrijk dat het beleid – en dan bedoelen we zowel de overheid als zeker ook de onderwijsverstrekkers, de pedagogische begeleidingsdiensten, de scholengemeenschappen, ... – duidelijke verwachtingen blijft stellen op vlak van de uitwerking van een talenbeleid. Met aandacht voor o.a. Nederlands als instructietaal, beheersing van het Nederlands, maar ook een degelijke beheersing van één, twee of meer vreemde talen. En dat de implementatie van deze doelstellingen in de scholen ook concreet wordt opgevolgd. Anderzijds is het minstens even

belangrijk dat het uitwerken van deze visieontwikkeling ook wordt ondersteund. Dit kan vooral door te investeren in de uitwerking van voldoende en voldoende diepgaande nascholings- en begeleidingsprogramma's op vlak van talenbeleid, met zowel aandacht voor beleidsmatige aspecten als de wijze waarop leraren concreet werk kunnen maken van talenbeleid in hun klassen. Eventueel kunnen specifieke middelen voor talenbeleid worden ingezet, waarvoor de school zich moet

verantwoorden. Ook scholengemeenschappen kunnen in dit verhaal worden gestimuleerd tot meer en betere interne samenwerking op vlak van talenbeleid, om mensen en middelen efficiënter en effectiever in te zetten.

Om het belang van het voeren van een talenbeleid beter aan te voelen, is het ook een noodzaak om voldoende zicht te krijgen op de aanwezige behoeften en problematieken in de school. Een mogelijke ondersteuning kan dan ook gevormd worden **door de talige behoeften** zowel voor Nederlands als moderne vreemde talen **in kaart te brengen**. Doe dit met valide instrumenten, maar betrek ook de leraren hierbij. Tijdens klassenraden kan er bij de bespreking van de leerlingen en hun resultaten bijv. aandacht zijn voor de taal als mogelijke verklarende factor voor tekorten. Leraren zullen door deze besprekingen alerter worden voor hun mogelijke bijdrage aan een talenbeleid. Hoe kunnen scholen dan gemotiveerd en ondersteund worden om dit te gaan uitwerken? Vanuit het brede beleid kan de verdere uitwerking en het betaalbaar gebruik van

kwaliteitsvolle en betaalbare instrumenten om de talige behoeften, zowel voor Nederlands als voor moderne vreemde talen, in kaart te brengen, ondersteund worden.

Een concrete participatie aan de uitwerking en uitvoering van een talenbeleid is belangrijk. Daarom is het goed om te zorgen voor structuren waarbij men kan meedenken over een beleidsmatige visie en aanpak, zeker bij een initiële ontwikkeling, maar ook naar aanleiding van latere evaluaties en bijsturing. **Draagvlak is essentieel!** Verder belangrijk en aansluitend bij een gedragen, maar nog brede visieontwikkeling, is dat leraren ook concreet moeten weten wat er van hen wordt verwacht. Het is dan ook belangrijk om deze visie op **talenbeleid te vertalen in duidelijke, meetbare en activerende doelstellingen**. Zowel wat van de leraren wordt verwacht (niveau uitvoering), als wat van de ondersteunende beleidsmaatregelen wordt verwacht. Hiermee responsabiliseer je de leraren, maar ook het beleid. Belangrijk hierbij is dat er ook concrete afspraken worden gemaakt met de leraren over een essentieel aspect van een talenbeleid, nl. het werken aan Nederlands als instructietaal in elk leergebied of vak (dus niet enkel beperkt tot Nederlands). Talenbeleid heeft alles te maken met een aangepaste didactische aanpak. Het is dan ook nodig om als leraar zicht te krijgen op wat je concreet kan doen. Het zijn dan deze activiteiten die moeten worden nagestreefd. Hierbij aansluitend: het is ook duidelijk dat de vooropgestelde doelstellingen haalbaar moeten zijn !! Hoe kunnen scholen dan gemotiveerd en ondersteund worden om dit te gaan uitwerken? Zorgen voor een aangepaste professionalisering lijkt ons hier opnieuw de best mogelijke ondersteuning.

In de Onderwijspiegel staan tal van goede voorbeelden die scholen als inspiratiebron kunnen gebruiken. Welke daarvan zijn volgens jullie zeker een aanrader?

Moeilijke vraag omdat het niet onze bedoeling is bepaalde voorbeelden als de 'echte' aanraders te bestempelen en andere dan weer niet. Daarom eerst wat uitleg over onze bedoeling met deze voorbeelden, daarna nog wat meer uitleg bij wat we bedoelen met 'ontwikkelingsgerichte benadering'. Toen we bezig waren met dit onderzoek naar talenbeleid in de scholen, werden we vaak aangenaam getroffen door de vele creatieve initiatieven die door heel wat scholen werden genomen in het kader van talenbeleid. Toen we bezig waren met het eindrapport besloten we dan ook om deze vele voorbeelden van goede praktijk te gebruiken om onze vaststellingen bij elk van onze aandachtspunten uit het theoretisch kader te illustreren, tot 'leven te laten komen'. Telkens opnieuw komen we als onderwijsinspectie tot de conclusie dat er in onze scholen een schat aan professionaliteit aanwezig is. Kwestie is om deze 'schatten' met elkaar te delen en daardoor te multipliceren. Wiskundig gezien een moeilijke zaak, we weten het !

Maar, zoals gezegd, deze verschillende voorbeelden van goede praktijk zijn gelijkwaardig in de zin dat ze, afhankelijk van de context van de school en de ontwikkelingsfase waarin de school zich bevindt, elk een mooie stap kunnen betekenen in het ontwikkelingsproces. Voor ons onderzoek operationaliseerden we talenbeleid in vier inhoudelijke aandachtspunten: Nederlands als instructietaal, Nederlands voor de communicatie, Nederlands en moderne vreemde talen als leergebied/vak en in vier organisatorische principes: doelgerichtheid, ondersteuning,

doeltreffendheid en ontwikkeling. Maar scholen moeten dus niet aan al deze punten tegelijkertijd aandacht schenken om te kunnen spreken van een kwaliteitsvol talenbeleid. Een talenbeleid groeit stap voor stap waarbij het vooral belangrijk is dat de school eerst inzet op wat omwille van haar specifieke situatie het meest nodig is. Kwaliteit groeit naarmate de gekozen strategie en actiepunten hun doel niet missen en naargelang de school op haar eerste successen steunt om steeds sterker te worden. Dat men klemtonen legt en keuzes maakt tussen de inhoudelijke aandachtspunten, is dus niet ongewoon. Het belet ons niet om waardering te uiten voor de kwaliteit waarmee een school bepaalde aspecten uitkiest, bedachtzaam haar beleid uitbouwt en oog heeft voor verdere stappen in haar ontwikkeling.

Hoe zal de nieuwe Talennota van de minister de scholen helpen om de aanbevelingen van de Inspectie te realiseren?

De talennota is een verregaande en moedige nota. In het laatste deel wordt er ook zeer concreet opgeroepen tot het voeren van een talenbeleid. In dat laatste deel vinden we dan ook verschillende van onze aanbevelingen terug. Dat zal dus stimulerend werken. Verder worden er ook initiatieven genomen op vlak van bijv. de uitwerking van instrumenten om de beginsituatie van leerlingen in kaart te brengen, op vlak van het ondersteunen van de lerarenopleidingen, etc. Ook het belang van nascholingsinitiatieven wordt ingezien en benadrukt.

Hebben GOK-scholen een voorsprong wat betreft het ontwikkelen en uitwerken van een talenbeleid en zo ja, in welke zin?

Er kan geen eenvoudig antwoord op deze vraag worden gegeven. Bovendien is het ook zo dat we bij dit onderzoek nog geen steekproef hadden van scholen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van de centrumscholen in het secundair onderwijs. In de Onderwijsspiegel werd zeer genuanceerd gerapporteerd over een mogelijke samenhang. We geven enkele opvallende vaststellingen, maar wijzen er tegelijk op hier erg voorzichtig mee om te springen zolang we geen volledig beeld van de situatie hebben. We zullen in onze volgende onderwijsspiegel over de GOK-controles rapporteren. Dat levert ons in dit verband ook nog aanvullende informatie. Je vraag komt dus iets te vroeg.

Met dank aan de inspectie voor deze toelichting!

Voor wie ideeën wil opdoen voor het uitwerken van een effectief talenbeleid biedt het jaarverslag van de inspectie met de vele voorbeelden van goede praktijken en de aanbevelingen zeer interessante lectuur. Het verslag is te vinden in hoofdstuk III van de Onderwijsspiegel 2009-2010 op volgende link:

<http://www.ond.vlaanderen.be/inspectie/Organisatie/Documenten/spiegel/2009-2010.pdf>

Reageren op dit interview? Mail naar mie.sterckx@arts.kuleuven.be